

SIA "Austras raksti" pieteikumam Latvijas Nacionālajam kultūras centram par "Zemgales rakstaino brunču aušana uz stellēm ar velkamo ierīci" iekļaušanu Latvijas nemateriālā kultūras mantojuma vērtību sarakstā

Darbs ar velkamo ierīci:

Velkamā ierīce sastāv no caurumota dēļa un tā galā piestiprināta divsekciju rāmja. Pa dēļa viduslīniju ir saurbts tik daudz caurumiņu, cik nīškārtās ir paredzēts aust. Jo vairāk nīškārtu, jo sarežģītākus rakstus ir iespējams noaust. Dēli liek gareniski virs stellēm ar rāmi audēja pusē. Cauri rāmja augšējās sekcijas abiem dēļiem pa visu platumu saurbj nīškārtu skaitam nepieciešamo caurumu skaitu, bet pret katru caurumu rāmja apakšējā dēlī izveido robiņus, kur nīškārtas pacelšanas brīdī aiz rokturīša nostiprināt nostiepto auklu. Jāievēro - lai pie nostiepšanas veidotos labs šķīriens, apakšējās sekcijas augstums nevar būt mazāks par attālumu no nīts augšas līdz nīts acij.

Rakstu nīškārtas ir piesietas uz augšu, auklas izvērtas caur augšējā dēļa caurumiem, tālāk cauri rāmja caurumiem uz leju. Nīškārtu auklu galos piestiprina rokturīšus jeb "pupus". Aužot rokturīši ar rokām tiek vilkti uz leju, tādējādi paceļot nīškārtas. Tos sanāk diezgan intensīvi raustīt, tāpēc ir būtiski, lai tos ir ērti satvert ar pēc iespējas vairāk pirkstiem vai pat visu plaukstu. Var izmantot īpaši darinātus rokturīšus vai arī pielāgot, piemēram, diegu koka spolītes, lecamauklu rokturus u.tml.

Stelļu priekšpusē aiz sistavas ir divas ar paminām paceļamas nīškārtas vienkārtņa aušanai, uz kurām tiek izmantotas garacainās nītis. Aiz tām atrodas velkamajā ierīcē iekārtās raksta nīšu kārtas. Stelļu dziļumam jeb garumam ir jābūt pietiekamam, lai tajās varētu ievietot nepieciešamo nīškārtu skaitu.

Lai veidotos labs šķīriens un nīškārtas savā starpā neķertos, nīškokus veido no smaga materiāla (piem., metāla stieņiem), pievieno atsvarus vai uz leju nostiepj ar gumijām.

Audums aužas ar kreiso pusi uz augšu.

No aptaujas atbildēm par stelļu tehnisko iekārtojumu TLMS "Durbe" vadītāja ir sniegusi šādu skaidrojumu: "Stellēm jābūt ar garu aizmuguri, lai var ielikt daudz nīškārtas un pietiek vietas šķīrienam. Apakšējos nīškokus aizstāj ar metāla stieņiem smagumam un tos aptin, lai tie "nebraukā" un pa tiem nītis neslīd. Priekšā starp raksta un vienkārtņa nīškārtām papildus jāievieto "smaguma nīškārta", kurā saver visus velku diegus vai arī tos, kas aužas tikai pamatā. Un vēl daudz citu gudrību. Droši vien katrai ir kādas."

Lai apgūtu aušanu ar velkamo ierīci, ir vēlamas labas priekšzināšanas un aušanas prasmes vienkāršajās sviru vai trizuļu stellēs. Velkamās ierīces uzstādīšana ir iespējama praktiski uz jebkurām stellēm, tomēr ne visās stellēs būs iespējams ievietot lielu nīškārtu skaitu. Vairāk nekā 20 nīškārtu ievietošanai ir nepieciešamas stelles ar pietiekami garu vai pagarināmu aizmugurējo daļu. Stelļu iekārtošanas process prasa iedziļināšanos aušanas norisēs un niansēs. Pēc pieredzes varam apgalvot, ka līdz šim publicētie velkamās ierīces apraksti ir pietiekami šādu stelļu izveidošanai, bet to noregulēšanai ir nepieciešama audēja pieredze un tehniskā domāšana. To ir iespējams iegūt vai nu no pieredzējušiem audējiem, vai arī apgūt mēģinājumu un pašmācības ceļā.

SIA "Austras raksti"

15.06.2021.